

**ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР АВАРІЙ
НА ЧАЕС ТА АЕС ТРИ-МАЙЛ-АЙЛЕНД:
МЕДІЙНІ, КОМУНІКАТИВНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ**

Аварія на Чорнобильській АЕС стала не лише глобальною технологічною катастрофою, а й мала значні політичні, інформаційні, соціальні та психологічні наслідки тощо для СРСР та України. Проте, подібні кризи, хоча й меншого масштабу, відбувалися і в країнах західної демократії. Так, аварія на АЕС Три-Майл-Айленд (далі – ТМІ, «Трьох мильний острів», США, штат Пенсильванія, 1979 р.) може бути цікавим об'єктом для продуктивного порівняння, оскільки дозволяє проаналізувати спільні та відмінні риси інформаційної політики держав із різними політичними системами. Обидві аварії стали важливими подіями в історії ядерної енергетики. Аварії продемонстрували, як уряди різних країн реагують на кризові ситуації та взаємодіють з громадськістю через медіа.

Аварія на ЧАЕС виявила не лише закритість радянської інформаційної політики, але й управлінську неготовність. Утім, канадський історик Девід Марплз ще у 1986 р. порушив питання: чи є інформаційна криза в СРСР виключно наслідком тоталітаризму [1, С. 34].

Чорнобильська катастрофа, за виразом вченого-ядерника Ашота Саркісова, отримала безпрецедентно гіпертрофований суспільний резонанс. Останній нагадує, згідно з американським дослідником Дж. Волкером, національну паніку, яка супроводжувала американську ядерну енергетику з самого початку, а особливо посилилася після аварії на АЕС ТМІ [2, С. 52].

У США, попри свободу преси, аварія на ТМІ супроводжувалась плутаниною: відсутністю чіткої комунікації між компанією-оператором Метрополітан Едісон (МЕ), владою штату та Комісією з ядерного регулювання (КЯР). Американський дослідник Девід Рубін зазначав, що інформування про аварію на ЧАЕС нагадувало висвітлення аварії на американській станції [3, С. 42]. Зокрема, за виразом його колеги Шарон Фрідман, «правильна та повна інформація була рідкісним товаром» [4, С. 116]. Подібно до чорнобильської аварії оператори на ТМІ були невпевнені в розумінні того, що сталося. Це знайшло своє відображення у фрагментарних, неоднозначних або суперечливих заявах, зроблених МЕ урядовим установам і пресі, зокрема щодо можливості та серйозності викидів радіоактивності за межі станції [2, С. 80-84].

На відміну від ЧАЕС, де перші дні про аварію знали здебільшого лише офіційні особи, аварію на ТМІ з перших годин висвітлювали провідні американські та світові ЗМІ. Репортери мали вільний доступ до мешканців і працівників станції, що зробило подію головною темою світових новин [3, С. 42-43]. Ще однією показовою відмінністю щодо інформативного простору є різноманіття джерел інформації у випадку з ТМІ: офіційних і неофіційних (МЕ, уряд, КЯР, місцеві громади, експерти тощо). Натомість після аварії на ЧАЕС понад два тижні радянські посадовці, лікарі та вчені майже не надавали конкретних даних.

В обох випадках інформація або не надходила вчасно (СРСР), або була суперечливою (США), що викликало дезорієнтацію. У Чорнобилі офіційна реакція відбулася із суттєвим запізненням; на ТМІ – попри швидке розповсюдження, населення дезінформували. Суттєву роль в підриві довіри до речників влади та ядерників у американському випадку зіграв фільм «Китайський синдром», що вийшов за кілька днів до аварії на ТМІ. Фільм також підсилює тривожність суспільства.

Значна частина досліджень показує, що ЗМІ в обох країнах впливали на психологічний стан громадян. Постчорнобильський стрес, за Р. Бархударовим, був інформаційним. На ТМІ – подібно: хвиля паніки й добровільної евакуації охопила десятки тисяч. Попри різні системи, в обох країнах влада прагнула захистити ядерну галузь. Уряди боялися паніки, не мали чіткої стратегії кризової комунікації, внаслідок чого постраждала довіра суспільства.

До спільних рис кризової інформаційної політики та комунікації в США та СРСР слід також віднести оптимізм чиновників: у обох країнах офіційні особи та фахівці вірили, що серйозні аварії неможливі, і ця впевненість, за деякими винятками, була відображена в ЗМІ. Також чиновники неохоче ділилися важливою інформацією, особливо щодо рівня та наслідків радіаційного викиду. Ще одна спільна проблема – складність пояснення технічних деталей. Інженери та посадовці часто використовували спеціалізований жаргон, роблячи ситуацію ще менш зрозумілою для журналістів і громадськості.

Генеральний директор МАГАТЕ Ганс Блікс, на нашу думку, досить вірно описав різницю між Сходом і Заходом у висвітленні аварій: «Радянська звітність була запізнілою, мізерною, але, ймовірно, не була неправдивою. Західні звіти були швидкими, масовими і часто вводили в оману. [...] Американські журналісти в основному ніколи не сприймали теорію соціальної відповідальності преси. Вони не бажають оцінювати віддалені наслідки своєї роботи, віддаючи перевагу «друкувати новини й створювати пекло», що непогано описує висвітлення ТМІ та Чорнобиля» [3, С. 54].

Отже, інформаційний простір у випадку обох радіаційних аварій динамічною системою, де політичний режим, медійні механізми та громадські настрої визначають ефективність чи неефективність комунікації. Загалом, порівняльний аналіз демонструє, що як тотальний контроль над інформацією, так і неконтрольований потік суперечливих повідомлень можуть мати однаково негативні наслідки для суспільства. Отримані висновки можуть бути застосовані в умовах сучасних інформаційних війн, кризових комунікацій та боротьби з дезінформацією.

Література

1. Marples, D. R. (1986). *Chernobyl and Nuclear Power in the USSR*. New York: St. Martin's Press, 1986
2. Walker, J. (2004). *Three Mile Island: A Nuclear Crisis in Historical Perspective*. Berkeley: University of California Press.
3. Rubin, M. D. (1987). How the News Media Reported on Three Mile Island and Chernobyl Get access Arrow. *Journal of Communication*. 37. 34.
4. Friedman, S. (1981). Blueprint for Breakdown: Three Mile Island and the Media Before the Accident. *Journal of Communication*. 31. 2.

**Ministry of Education
and Science of Ukraine**

**National University of Life
and Environmental Sciences of
Ukraine**

**Faculty of Humanities
and Pedagogy**

**Дипломатична
академія
України**

**NATIONAL UNIVERSITY OF LIFE
AND ENVIRONMENTAL SCIENCES OF UKRAINE
Faculty of Humanities and Pedagogy
Department of Philosophy and International Communication**

**INTERNATIONAL AND INTERCULTURAL COMMUNICATION
IN SHAPING UKRAINE'S IMAGE:
DEVELOPMENT STRATEGIES**

**MATERIALS
OF THE INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE**

May 01, 2025

Kyiv

Міжнародна і міжкультурна комунікація у формуванні іміджу України: стратегії розвитку: зб. матеріалів Міжнародної наук.-практ. конф. Київ, 01 травня, 2025 р. Київ: Міленіум, 2025. 178с.

Збірник укладено за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародна і міжкультурна комунікація у формуванні іміджу України: стратегії розвитку», що її провела кафедра філософії та міжнародної комунікації гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України. Наповнення рубрик синхронізовано з основними напрямками роботи конференції.

Видання розраховано на науковців, викладачів, аспірантів, студентів.

The collection is compiled on materials of the International scientific and practice conference «International and intercultural communication in shaping Ukraine's image: development strategies» a held by the Department of Philosophy and International Communication of the Faculty of Humanities and Pedagogy of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. All the materials are synchronized with the guidelines of the conference.

Forscientists, lecturers, postgraduates, students.

Редакційна колегія:

Шинкарук В.Д., д-р філ. наук, проф. (голова); Балалаєва О. Ю., канд. пед. наук, доц., Вакулик І.І., канд. філ. наук, доц.; Культенко В.П., канд. філос. наук, доц., Лаута О.Д., канд. філос. наук, доц., Савицька І.М., канд. філос. наук, доц., Христюк С.Б., канд. іст. наук, доц.

Схвалено до друку на засіданні вченої ради
гуманітарно-педагогічного факультету, протокол № 9 від 17.04.2025

Тези подано в авторській редакції.

Автори тез відповідають за достовірність викладеного матеріалу,
за правильне цитування джерел, покликання на них і засвідчують відсутність плагіату.

Передруковувати опубліковані в збірнику матеріали
дозволяється тільки за згодою авторів.

© НУБіП України, 2025

© Автори, 2025